

Livanlı yazıçı, eyni zamanda Fələstin davasının müdafiəçisi kimi tanınan İlyas Xuri 12 iyul 1948-ci ildə Beyrutda anadan olub. Livan Universitetinin Tarix fakultəsində təhsil alan yazıçı 1970-ci ildə oranı bitirib. 1973-cü ildə Paris Universitetində Sosial Tarix üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi alıb. Onun romanları və ədəbi tənqidi əsərləri bir neçə dila tərcümə edilib. Xuri, 11 roman, 4 ədəbi resenziya, həmçinin 3 pyes və 2 ssenari müəllifidir.

İlk romanı olan "Əla İllat əd-Daira" ("Dairənin əlaqələri", 1975) ilə o, qabaqcıl müasir Ərəb ədəbiyyatı hərəkatına qoşulub. Onun Fələstin məsələsinə marağı 19 yaşında İordaniyadakı qaçqın düşərgəsini ziyarət etdikdən sonra yaranıb. O vaxtdan sonra, o həm Beyrutdakı Fələstin Ədəbiyyat Mərkəzindəki işi ilə, həm də məqalələri, esseləri və bədii əsərləri ilə fələstinlilərin azadlıq və ədalət haqlarını müdafiə edib.

1993-cü ildən 2009-cu ilə qədər Xuri Livanın gündəlik "Ən-Nahar" qəzetinin həftəlik mədəni əlavəsi olan "Əl-Mulhaq"-ın redaktoru vəzifəsində çalışıb. O, həmçinin ABS-in Nyu-York Universitetində Yaxın Şərq və İslamşünaslıq professoru kimi fəaliyyət göstərmiş.

1998-ci ildə "Bah əş-Şəms" ("Günəşin qapısı") kitabına görə "Fələstin" mükafatını alıb və həmin kitab 2000-ci ildə "Le Monde Diplomatique" ("Diplomatik Dünya") qəzeti tərəfindən ilin kitabı seçilib. 2007-ci ildə isə ədəbi əsərlərinə görə "Əl-Ovayş" mükafatına layiq görülüb.

Fələstinlilərin davamlı Nəkbədən (Nəkbə - 1948-ci ildə fələstinli ərəblərin İsraildən məcburi çıxarılması) əziyyət çəkəməsi fikri onun işlərinin böyük hissəsini əhatə edən leymotiv olub. Nəclə adlı qadınla evli olan Xurinin iki övladı var. Yazıçı, qısa sürən xəstəlikdən sonra 15 sentyabr 2024-cü ildə, 76 yaşında Beyrutda bir xəstəxanada vəfat edib.

Həm müasir ərəb mədəniyyətində, həm də ifadə azadlığı və demokratiyanın müdafiəsində mühüm rolun olan mədəni fəal və ictimai xadim kimi tanınan İlyas Xurinin 7 iyun 2007-ci ildə yayımlanan müsahibəsini təqdim edirik.

- Müasir Ərəb ədəbiyyatı ilə bağlı nə demək istəyirdiniz?

- Müasir Ərəb ədəbiyyatı mövzusu çox geniş mövzudur, ona görə nə desək də, az olar. Övəla, müasir Ərəb ədəbiyyatı istənilən ölkə, eləcə də Türk ədəbiyyatı ilə eyni səviyyədə ola bilər. Müasir Ərəb ədəbiyyatı üç məsələdən ibarət edir. Birinci məsələ, təbii ki, insan haqları, hüquqlarıdır, ikincisi, təhlükə altında olan adət və ənənələrimiz, üçüncü məsələ isə, ərəb mədəniyyətini bütün dünyaya göstərməkdir.

- Türk ədəbiyyatı ilə Ərəb ədəbiyyatının müqayisə edəndə nələri müşahidə edirsiniz?

- Bəli bir müqayisə etməyin yeri bəli yoxdur. Çünki ərəb ölkələrində Türk ədə-

Livanlı yazıçı: "Mənca, hər kəsin eşidiləcək səsi olmalıdır"

biyyatını, ancaq ingilis və fransız dillərinə tərcümə olunmuş mətnlərdən tanıyırdı. Eynilə onlar da bizi tərcümə olunmuş mətnlərdən tanıyırlar. Bu, əlbəttə ki, kədərli bir şeydir. Türk və Ərəb mədəniyyətinin 400 illik münasibəti var, düşünmək lazımdır ki, niyə biz ancaq bu yazıçıları tanıyırdıq? Türk ədəbiyyatında böyük yazıçılar var: Nazim Hikmət, Yaşar Kamal, Orxan Pamuk kimi yazıçılar, təbii ki, Ərəb ədəbiyyatına böyük təsir göstərirlər. Ərəbcədən türkçəyə və ya türkçədən ərəbcəyə birbaşa tərcümə etmədiyimiz, sadəcə, türkçədən ingiliscəyə, ondan sonra ərəbcəyə və ya əksinə tərcümə etdiyimiz üçün kədərlənirəm. Buna bir həll yolu tapmalıyıq.

- Maraqlıdır, Fələstində hekayə və şeir nə mənaya gəlir?

- Fələstin mövzusunda kədərli bir şey var, əslində bunu hamı bilir. 1948-ci ildə işğal olunduğu və bütün fələstinlilərin öz ölkələrindən qovulduğu üçün torpaqları və Fələstin adı yox oldu. Fələstin atırı xoritədo bir ölkə olaraq mövcud deyil, insanlar yatıb oyandılar və gördülər ki, Fələstin artıq yoxdur. Ona görə də, şair və ya şeir, eləcə də hekayə üçün on vacibi bu adı geri qaytarmaqdır. Mahmut Dərviş kimi böyük yazıçılar və şairlər, Fələstin məsələsinə çox böyük töhfələr veriblər. Fələstin xalqı üçün İsrailə müharibə böyük məna daşıyır.

- 19 yaşınızda İordaniyadakı qaçqın düşərgəsini ziyarət etdiniz və bu düşərgə həyatınızda böyük iz buraxdı. İordaniyadakı qaçqın düşərgəsi haqqında nə demək istərdiniz?

- Həm xatırlamaq istəmirəm, həm də xatırlamaq istəyirəm. Xatırlamaq istəmirəm, çünki insan öz ölkəsindən qovulanda böyük

agrıları yaşayır. Xatırlamaq istəyirəm, çünki ora gedəndə zülmün, iztirabın nə demək olduğunu öyrəndim. Orada bir şey öyrəndim: həm and içirdi ki, Fələstin kimliyi yenidən mövcud olacaq. Təbii ki, bunun mənim həyatımda böyük rolu var, həm siyasi, həm də insani baxımdan fikrimi genişləndirdi və orada ədalətli, insan haqlarını müdafiə etməyi öyrəndim. "Günəşin qapısı" romanım orada başlayıb Livanla davam etdi. 14 dillə tərcümə olunub, amma təəssüf ki, hələ də türkçəyə çevrilməyib.

- Siz həm də Beyrutdakı Fələstin Arasdırma Mərkəzində işləyirsiniz. Orada nə işlər görürsünüz?

- Əvvəllər bəli bir işlə məşğul olurdum, indi isə qəzetdə işləyirəm.

- Aktivlik və ziyalı olmaq həyatınızda necə birləşir? Aktivlik deyəndə, daha çox mədəni aktivlikdən danışırıam.

- Mədəni fəallıq və ya ictimai ziyalılıq bir mövqə, ya da bir prinsiptir. Mədəni bir səs olmalıdır, hər kəsin səsi olmalıdır. Həqiqiyyət əleyhinə səs olmalıdır. Mənca, hər kəsin eşidiləcək səsi olmalıdır.

- Bir yazıçı olaraq sülhü necə təsvir edə bilərsiniz?

- Ədalət olmadan sülh olmaz, bu faktdır. Əslində sülh ədalətin sayəsində əldə edilir, onun nəticəsidir. Zülm olan yerdə ancaq müharibə olacaq, nə vaxt zülm olursa, o vaxt müharibə də olur, bunu hamı bilir. Səhəb Yaxın Şərqdən gedirsə, bu zülmün, ya da bu sülhün olmamasının bir səbəbi var: bu, İsrailin Fələstinli işğal etməsidir. Sülhün birinci şərti bu işğala son qoymaqdır.

Silimizə uğurlaşdırdı
Nilufər HACILI